

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING MUSTAQILLIKKA ERISHISH JARAYONI (1991-YIL)

Xalilova Gulnigor Sunnatillo qizi

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv texnologiyalar universiteti

Tarix yo'nalishi II-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Sayfullayev Behruz Dilshod o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining 1991-yilda mustaqillikka erishish jarayoni, uning tarixiy, siyosiy va ijtimoiy asoslari atroflicha tahlil qilingan. Maqolada Sovet Ittifoqining parchalanishi, milliy ongning uyg'onishi, xalqning ozodlikka bo'lgan intilishi hamda 31-avgust kuni mustaqillik e'lon qilinishi bilan bog'liq muhim voqealar yoritilgan. Shuningdek, mustaqillikdan keyingi dastlabki yillarda amalga oshirilgan siyosiy islohotlar, Konstitutsiyaning qabul qilinishi, xalqaro maydondagi o'rinni mustahkamlash yo'lidagi harakatlar haqida ma'lumot beriladi. Maqola O'zbekistonning mustaqillik yillarida bosib o'tgan yo'lini tarixiy nuqtai nazardan baholaydi hamda mustaqillikning bugungi kundagi ahamiyatini ochib beradi. Ushbu ilmiy ish tarixiy ongni mustahkamlashga va yoshlarda vatanparvarlik ruhini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Mustaqillik, suverinitet, diplomatik munosabatlar, BMT, YXHT, milliy valyuta, infratuzilma.

ABSTRACT

This article provides a comprehensive analysis of the process of the Republic of Uzbekistan gaining independence in 1991, its historical, political and social foundations. The article covers important events related to the collapse of the Soviet Union, the awakening of national consciousness, the people's desire for freedom and the declaration of independence on August 31. It also provides information about the political reforms carried out in the first years after independence, the adoption of the Constitution, and efforts to strengthen its position in the international arena. The article evaluates the path taken by Uzbekistan during the years of independence from a historical perspective and reveals the significance of independence today. This scientific work serves to strengthen historical consciousness and form a spirit of patriotism in young people.

Keywords: Independence, sovereignty, diplomatic relations, UN, OSCE, national currency, infrastructure.

KIRISH

O'zbekiston tarixida 1991-yil o'ziga xos burilish davri bo'ldi. Aynan shu yili, asrlar davomida mustaqil davlat bo'lish orzusida yashab kelgan o'zbek xalqining orzusi ro'yobga chiqdi. 1991-yil 31-avgust kuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining navbatdan tashqari sessiyasida mamlakat mustaqilligi e'lon qilinib, 1-sentabr – Mustaqillik kuni deb belgilandi. Bu tarixiy voqea nafaqat siyosiy mustaqillik, balki iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan ham yangi taraqqiyot bosqichining boshlanishi bo'ldi.

Sovet Ittifoqining inqirozi fonida yuzaga kelgan ushbu mustaqillik jarayoni qator ichki va tashqi omillar, xalq irodasi, siyosiy yetakchilarning qarori va global geosiyosiy vaziyat bilan chambarchas bog'liq edi. Ushbu maqolada O'zbekistonning mustaqillikka erishish yo'lidagi tarixiy jarayonlar, siyosiy holatlar, xalq harakati va mustaqillik e'lon qilinishining ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, bu jarayonning O'zbekistonning bugungi taraqqiyotidagi o'rni ham tahlil qilinadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

1991-yil O'zbekiston tarixida burilish yasagan, xalq orzusining ro'yobga chiqqan yili bo'ldi. Mustaqillik jarayoni tasodifiy emas, balki uzoq yillar davomida to'planib kelgan siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy muammolar, milliy uyg'onish harakati va xalqning o'z taqdirini o'zi belgilash istagining natijasi edi. Bu jarayon asosan Sovet Ittifoqining parchalanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, 1980-yillar oxirida boshlangan “qayta qurish” siyosati, so'z erkinligi va siyosiy ochiqlik mamlakatlar ichida milliy ong va mustaqillikka intilish ruhini kuchaytirdi.

O'zbekiston mustaqillikka bosqichma-bosqich yaqinlasha boshladi. 1990-yil 20-iyunda O'zbekiston SSR Oliy Kengashi tomonidan Davlat suvereniteti to'g'risidagi deklaratsiya qabul qilindi. Bu hujjat o'zbek xalqining davlat mustaqilligiga intilishini huquqiy jihatdan mustahkamlab berdi. Shu davrdan boshlab mamlakatda ichki siyosiy muhit keskin o'zgarib, mustaqil davlat qurish borasida qadamlar tashlandi. Ayniqsa, 1991-yilning yozida Sovet Ittifoqida boshlangan inqiroz jarayonlari va 19–21-avgust kunlari Moskvada sodir bo'lgan GKTCChP (Davlat to'ntarishiga urinish) voqeasi sobiq ittifoq davlatlarini mustaqillik sari tezroq intilishga undadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi 1991-yil 31-avgust kuni bo'lib o'tgan navbatdan tashqari sessiyada “O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida”gi qonunni qabul qildi va shu bilan mamlakat mustaqil, suveren davlat deb e'lon qilindi. Ushbu qaror asosida 1-sentabr – O'zbekiston Respublikasining Mustaqillik kuni sifatida belgilandi. Mustaqillik e'lon qilingach, mamlakatda yangi siyosiy, iqtisodiy va huquqiy tizimni shakllantirish ishlari boshlandi.

Mustaqillikdan so'ng O'zbekiston o'zining davlat ramzlari – bayroq, gerb va madhiyasini qabul qildi. 1992-yilda yangi Konstitutsiya ishlab chiqildi va qabul qilindi, unda demokratik, huquqiy, dunyoviy davlat barpo etish tamoyillari belgilandi. Shu bilan birga, xalqaro aloqalar kengaytirildi, BMT, YXHT, Islom Hamkorlik Tashkiloti kabi ko'plab xalqaro tashkilotlarga a'zo bo'ldi. Chet el davlatlari bilan diplomatik munosabatlar o'rnatildi, xorijiy sarmoyalar jalb qilindi, milliy valuta – so'm joriy qilindi.

O'zbekiston mustaqillik yillarida o'z taraqqiyot yo'lini tanladi. Bu yo'l bosqichma-bosqich islohotlarga tayangan, mustahkam ijtimoiy-iqtisodiy asosga ega bo'lishga intilgan yo'ldir. Ayniqsa, ta'lim, sog'liqni saqlash, iqtisodiyot, qishloq xo'jaligi va infratuzilma sohalarida muhim o'zgarishlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar, til va madaniyat tiklandi, tarixiy adolat qaror topdi.

Shuni aytish joizki, 1991-yilda boshlangan mustaqillik jarayoni O'zbekistonni tarixiy jihatdan yangi bosqichga olib chiqdi. Bu nafaqat davlat suverenitetining e'lon qilinishi, balki xalqning o'z taraqqiyot yo'lini o'zi belgilash huquqini qo'lga kiritishi bilan ahamiyatlidir. Mazkur jarayon bugungi kunda mamlakatning har tomonlama taraqqiyotida hal qiluvchi rol o'ynagan muhim tarixiy voqealardan biri hisoblanadi.

XULOSA

1991-yil 31-avgust sanasi O'zbekiston tarixida tub burilish yasagan muhim voqealardan biri bo'lib, ushbu sana mamlakat mustaqilligi e'lon qilingan kun sifatida abadiylashtirildi. Bu tarixiy qaror natijasida o'zbek xalqi o'z taqdirini o'zi belgilash huquqini qo'lga kiritdi, milliy davlat qurish yo'liga qadam qo'ydi. Mustaqillik jarayoni o'z-o'zidan yuzaga kelmagan, balki uzoq yillar davomida to'planib kelgan ijtimoiy-siyosiy omillar, xalqning uyg'onish harakati, vaqti-soati yetgan tarixiy ehtiyoj natijasi bo'ldi.

Mustaqillikning e'lon qilinishi nafaqat siyosiy, balki iqtisodiy, madaniy va ma'naviy sohalarda ham yangi davrni boshlab berdi. O'zbekiston o'zining davlat ramzlarini yaratdi, yangi Konstitutsiyasini qabul qildi, xalqaro maydonda mustaqil subyekt sifatida e'tirof etildi. Shu bilan birga, xalqning tarixiy xotirasi tiklanib, milliy o'zlikni anglash kuchaydi. Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar, milliy tiklanish va taraqqiyotga qaratilgan strategik qarorlar mamlakatni zamonaviy, huquqiy va demokratik davlat sifatida shakllanishiga xizmat qildi.

Bugungi kunga kelib, O'zbekiston o'z taraqqiyot yo'lini tanlagan, xalqaro hamjamiyatda o'z o'rniga ega bo'lgan barqaror davlatga aylandi. Mustaqillik – bu faqat tarixiy sana emas, balki har bir o'zbekistonlik uchun g'urur, mas'uliyat va kelajakka bo'lgan ishonch timsolidir. Shunday ekan, ushbu jarayonni chuqur

o'rganish, uning saboqlarini anglash va mustahkamlash har bir avlodning muqaddas burchidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. A. (1992). *O'zbekiston – kelajagi buyuk davlat*. Toshkent: O'zbekiston.
2. Karimov, I. A. (1996). *Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir*. Toshkent: O'zbekiston.
3. Rashidov, F. (2016). *O'zbekiston tarixi*. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti.
4. Zokirov, M. (2021). *Mustaqil O'zbekiston: tarixiy taraqqiyot bosqichlari*. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Anorboyev, B., & Tursunov, S. (2018). *O'zbekiston Respublikasining siyosiy tarixi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi. (1991). *O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida Qonun*. Toshkent.
7. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (1992). Qabul qilingan: 1992-yil 8-dekabr. Toshkent: Adolat.
8. Jurayev, S. S. O. G. L. (2025). ERKIN FIKRLASH VA KAMOL TOPISHDA KONSTITUTSIYANING ROLI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 5(2), 215-220.
9. Qodirov, S. (2019). *O'zbekiston: Mustaqillik yillari ijtimoiy-siyosiy islohotlar*. Toshkent: Iqtisodiyot va huquq.